

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 376.2

DOI: 10.12958/2227-2747-2020-1(173)-3-13

Хренова Вікторія Валеріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
viktoryakhrenova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8384-7554>

Для цитування: Хренова В. В. Інклюзивна освіта в умовах нової української школи: проблеми та перспективи. *Освіта та педагогічна наука*. 2020. № 1 (173). С. 3 – 13.

References (стандарт APA): Khrenova, V. V. (2020). Inkluzyvna osvita v umovakh novoi ukrainskoi shkoly: problemy ta perspektyvy [Inclusive education in new ukrainian school: problems and perspectives]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 1 (173), 3 – 13 [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Як відомо, система послуг для дітей з інвалідністю створювалася ще за часів Радянського Союзу, в основному на базі інтернатних закладів. За словами Уповноваженого з прав дитини Миколи Кулеби, досі дітям з особливостями розвитку держава могла запропонувати два варіанти освіти: спецшколи або інтегровані класи. На думку психологів, головний недолік навчання в інтернаті – обмеження дітей у спілкуванні з однолітками. Згідно з результатами дослідження Українського інституту соціальних досліджень імені О. Яременка, кожен дванадцятий випускник спецшколи зазначає «поганий» соціально-психологічний клімат у закладі. Більшість вихованців спецшкіл у подальшому житті мають відчуття знедоленості через не-

достатні контакти із однолітками. Своєю чергою, недолік інтегрованих класів – недостатня кваліфікація викладачів, які працюють з дітьми з особливими потребами. Учитель, спрофільований на роботу зі звичайними дітьми, часто не в змозі надавати необхідний психологічний та медичний супровід дитині-інваліду. Це може спричинити напруженість у стосунках між педагогами, учнями та їхніми батьками.

Про інклюзивну освіту в Україні системно заговорили лише у 2014 році.

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ
РОЗВИТКУ ОСВІТИ

У жовтні 2016 року народні депутати підтримали в першому читанні нову редакцію проекту закону № 3491-д «Про освіту». Автор законопроекту Олексій Скрипник зазначає, що дискусія навколо нового закону тривала майже два роки. Ще однією важливою ініціативою є законопроект № 2151 щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг, поданий Президентом Петром Порошенком у 2017 році. Документ уперше визначає терміни «особа з особливими освітніми потребами», «індивідуальна програма розвитку» та «корекційно-розвивальні та психолого-педагогічні послуги».

Разом з тим у 2017 році з державного бюджету було виділено 210 млн. гривень цільових субвенцій для дітей з особливими потребами. Базовим документом для створення інклюзивної освіти в Україні є концепція «Нової української школи», яку затвердила Національна Рада Реформ у квітні 2017 року. За словами її ініціатора, міністра освіти Лілії Гриневич, концепція прописує реформування освіти до 2029 року. Один із принципів цієї стратегії — дитиноцентризм. Нова школа повинна враховувати права, здібності та потреби дитини, а не йти по написаній нагорі інструкції. Саме з цього принципу проростає вирішення проблеми інклюзивної освіти.

Інклюзивне навчання (освіта) — це система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їхню соціалізацію та інтеграцію в суспільство. Психолого-педагогічна, корекційно-розвивальна та інша допомога особам з особливими освітніми потребами в системі освіти надається в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України, з урахуванням їхніх потреб, визначених в індивідуальній програмі розвитку.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей — усі діти є цінними й активними членами суспільства. Навчання в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти є корисним і для дітей з особливими освітніми потребами, і для дітей з типовим рівнем розвитку, членів родин та суспільства загалом.

Сьогодні в Новій українській школі заохочується інклюзивна освіта. Для учнів з особливими потребами створюються умови для навчання спільно з однолітками. Адже інклюзія означає розкриття кожного учня за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає його здібностям. Вона враховує потреби, а також спеціальні умови та підтримку, яка забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Але найголовніше — дитина вчиться життєдіяльності в оточенні здорових дітей, що формує спрямованість до повноцінного життя, до усвідомлення власної спроможності, підвищення якості власного буття. Такі концептуальні положення є основою інклюзивного навчання в Новій українській школі (Основи інклюзивної освіти в Новій українській школі).

Активне залучення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес закладу загальної середньої освіти вимагає від учителів переструктуризації професійної діяльності, творчого підходу до розроблення методики навчання й навчально-методичного забезпечення інклюзивного навчання, опанування інноваційними технологіями та спеціальними методами спільного навчання дітей із загальним розвитком і особливими освітніми потребами та, передусім, зміни психології особистісного ставлення до роботи в інклюзивному середовищі, прийняття й усвідомлення нової філософії освіти, її гуманістичної спрямованості. Актуальність упровадження інклюзії в освіті по-

силює потреба професійної підготовки майбутніх учителів, а також невизначеність функціонування вищої школи України, пов'язана із переходом від традиційної моделі засвоєння знань до моделі компетентнісного професійного розвитку, що зумовлює необхідність розроблення та реалізації методики її формування.

Аналіз актуальних досліджень.

Протягом останніх років вітчизняні вчені значну кількість наукових праць присвячують аналізу проблеми професійної підготовки вчителів до роботи в умовах інклюзивної освіти та формування професійної компетентності (Я. Баранець, В. Гладуш, І. Демченко, О. Дем'янчук, М. Захарчук, І. Садова, А. Шевцов та ін.). Наукові розвідки окремих дослідників присвячено аналізу нормативно-правових основ інклюзивної освіти, її розвитку та структурі (В. Болдирева, І. Зозуля, І. Калініченко, І. Когут, А. Колупаєва, Н. Матвеева, М. Чайковський, З. Шевців, Н. Шматко та ін.), проблемі здобуття освіти дітей з особливими потребами (О. Акімова, В. Андрущенко, В. Бондар, Т. Ілляшенко, А. Колупаєва, Н. Сабат, О. Ярська-Смирнова, М. Ярмаченко та ін.).

Аналіз досліджень та публікацій з визначеної проблематики засвідчує, що питання інклюзивного навчання розглядають здебільшого на прикладі початкової школи.

Отже, **мета статті** – окреслити передумови та з'ясувати особливості інклюзивного освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах її реформування.

Методи дослідження. Для реалізації мети дослідження використано такі методи, як: аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури та інтернет-джерел; вивчення педагогічного досвіду щодо впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу.

Зміни в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти, яких потребує впровадження інклюзивного навчання, стають можливими за умови чіткого визначення й урахування особливих потреб дітей. У контексті соціальної моделі такі потреби не стають у якості таких, що гальмують повноцінне функціонування в соціумі, а стимулюють розвиток пристосувального загальноосвітнього середовища в напрямі його доступності й гнучкості (Закон України, 2017; Колупаєва, 2005). Розуміння ж потреб дитини спирається на аналіз основних сфер розвитку дитячого організму.

У сучасній науці життєдіяльність живої системи зазвичай розглядають з точки зору її здатності до життя (стану розвитку фізичного та психічного складників), і оптимальної діяльності та поведінки відповідно до соціальних і культурологічних норм суспільства (стану розвитку соціального та особистісного складників). Весь перебіг становлення організму охоплює *три основних рівні*, які мають ієрархічний взаємозв'язок:

1. *Біологічний рівень*: біологічні структури складаються з клітин, що також поєднуються в тканини, які відповідно стають основою органів, а об'єднуючись за принципом спільності виконання функцій, становлять фізіологічні системи (нервову, опорно-рухову, ендокринну, кровоносну, дихальну, травну, сечостатевою, сенсорну). Поєднання різних фізіологічних систем з діяльністю органів призведе до утворення функційних систем (наприклад, мовленнєвої, метаболічної тощо).

2. *Психічний рівень* – здатність до суб'єктивного, вибіркового відображення об'єктивного світу в його зв'язках і відношеннях, яка залежить від стану розвитку біологічного рівня. Цей рівень формується в процесі спілкування і взаємодії дитини з іншими людьми. Він забезпечує

орієнтування в навколишньому середовищі, регуляцію поведінки, пізнання істотних властивостей і законів існування зовнішнього, а також власного внутрішнього психологічного світу.

Інтелектуальна, комунікативна, мотиваційна і афективно-емоційна сфери постають у якості індикаторів сформованості психічного рівня.

Інтелектуальна сфера розвитку передбачає розширення знань про навколишню дійсність, а також удосконалення способів їх засвоєння, переробки та використання, що проявляється в прогресивних змінах інтелекту. Комунікативна – розширення кола соціальних взаємин з метою збагачення та вдосконалення навичок спілкування через засвоєння засобів комунікації й досвіду. Мотиваційна – формування в дитини нової системи потреб, інтересів, переконань, що слугують мотивами поведінки відповідно до певного вікового етапу, а також удосконалення структури самосвідомості (самовідчуття, самосприйняття й саморозуміння). Афективно-емоційна сфера розвитку передбачає зростання арсеналу емоцій і почуттів, удосконалення їхньої якості, підвищення здатності до саморегуляції, що проявляється в покращенні вольової регуляції поведінки і стриманості емоцій.

3. Соціальний рівень – засвоєння дитиною традицій культури, цінностей, норм, що є притаманними суспільству або соціальній групі, до якої вона належить, а також їхнє активне застосування в системі соціальних зв'язків.

Сім'я є першим соціальним інститутом, де дитина отримує уявлення про соціум і правила взаємодії в ньому, навчаючись спілкуватися та взаємодіяти з іншими людьми.

Саме соціальний рівень контролює й регулює біологічний та психічний рівні

відповідно до правил і соціальних вимог (Данілавічюте, 2018).

Якісні зміни на кожному з представлених рівнів відбуваються поступово, у процесі розвитку дитини – її онтогенезу, що перебігає відповідно до визнаної фахівцями умовної норми, тобто за зразком, який уже існує і є загальноприйнятим у суспільстві (Выготский, 1996). Якщо розвиток дитини відбувається відповідно до норми, то він має назву типового.

Значна кількість відхилень від нормативного розвитку дитини утруднює їхню класифікацію. Існують різні підстави виділення відхилень, а отже, різні класифікації. Як зазначає Е. Данілавічюте, однією з таких класифікацій, яка свого часу набула найбільшої популярності, є класифікація відхилень розвитку В. Лебединського (Лебединский, 2003). В основу цієї класифікації закладено теорії психічного дизонтогенезу, що, на думку авторки, «...має значення для організації навчально-виховного процесу в закладах спеціальної освіти, які донедавна і були безальтернативними інституціями для дітей із психофізичними особливостями (порушеннями) розвитку (з відхиленнями від типового фізичного чи психічного розвитку, що зумовлені вродженими чи набутими розладами різного ступеня прояву, зокрема найбільш виражений – інвалідність, відповідно до якого паралельно використовується термін «особи з інвалідністю»)» (Данілавічюте, 2018).

Авторка також зауважує, що наявність у дитини одного з варіантів дизонтогенезу, які представлені в класифікації, слугуватиме підставою для визначення її особистого освітнього маршруту «...в одному зі спеціальних навчальних закладів (наприклад, для дітей із тяжкими порушеннями мовлення або для дітей із порушеннями зору тощо)» (Данілавічюте, 2018).

Відповідно до класифікації виділяють такі варіанти дизонтогенезу:

1. Відставання психічного розвитку:

1.1. Загальний психічний недорозвиток (зокрема, олігофренія: тотальне враження кори головного мозку, що проявляється у незворотному порушенні психічного розвитку, з перевагою інтелектуальної недостатності).

1.2. Затриманий розвиток (затримка психічного розвитку: уповільнений темп формування мислення, афективно-емоційної сфери, уваги, пам'яті, що не відповідає умовній віковій нормі).

2. Диспропорційність (асинхронії) психічного розвитку:

2.1. Викривлений розвиток (зокрема, ранній дитячий аутизм (нині: розлади аутистичного спектра): психопатологічний синдром, що проявляється у стійких порушеннях соціальної взаємодії, спілкування і поведінки).

2.2. Дисгармонійний розвиток (зокрема, психопатії: порушення розвитку особистості, що проявляється в дисгармонійності афективно-емоційної сфери і спричинює розвиток патологічних рис характеру).

3. Недостатність окремих функцій:

3.1. Ушкоджений розвиток (зокрема, органічна деменція: ураження мозку у віці після 2-х років (коли значна кількість мозкових структур уже сформована), яке проявляється в парціальності інтелектуальних розладів).

3.2. Дефіцитарний розвиток (порушення зору, слуху, мовлення, опорно-рухової системи) (Данілавичюте, 2018).

Отже, згідно з вимогою сьогодення, інклюзія повинна стати одним з паритетних складників єдиної системи освіти нашої країни. Адже основу міжнародної практики впровадження інклюзивного навчання становить концепція особливих освітніх потреб, яку було репрезентовано у Великобританії (доповідь М. Уорнок,

1978 р.). Перспективи ж упровадження інклюзивної освіти шляхом інтеграції дітей з обмеженими можливостями здоров'я в систему закладів загальної середньої освіти вперше було запропоновано Комітетом з вивчення стану навчання дітей і осіб з порушеннями в розвитку.

Як слушно зауважено Е. Данілавичюте, «...потреби людини є достатньо комплексними, а наявність освітніх потреб демонструє синтезуючу роль освітнього критерію, який об'єднує медичний, психологічний, соціологічний критерії шкільного оцінювання, а також орієнтування у навчальному середовищі учнів з різними проблемами розвитку...» (Данілавичюте). Як наслідок, було прийнято рішення використовувати визначення «діти з особливими освітніми потребами» щодо дітей з труднощами в навчанні, які потребують спеціальної підтримки для подолання проблем.

Термін «діти з особливими освітніми потребами» ввійшов до кола офіційно визнаної термінології на теренах нашої країни з моменту внесення змін до закону України «Про освіту» (від 23.05.2017 «Щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг») (Закон України, 2017).

Особа з особливими освітніми потребами – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, покращення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі в житті громади. Таке визначення містить три важливих взаємопов'язаних компоненти, що базуються на біопсихосоціальній моделі розвитку дитячого організму й відповідно до його фізичного, психічного, особистісного та соціального складників постають у якості підґрунтя для виокремлення основних класифікаційних ознак

особливих освітніх потреб дитини, які представлено з погляду пріоритетності освітнього критерію, що пояснюється необхідністю створення адекватного потребам кожної дитини освітньо-розвивального середовища (Закон України, 2017).

До таких класифікаційних ознак зараховують такі *категорії дітей з особливими освітніми потребами*:

1. Особливості психофізичного розвитку – діти, які мають недостатній або порушений розвиток (інтелектуальні порушення, затримка психічного розвитку; діти, які мають дефіцит розвитку однієї з функцій (порушення зору: сліпі, зі зниженим зором); порушення слуху (глухі, зі зниженим слухом); порушення опорно-рухового апарату; тяжкі порушення мовлення; діти, які мають дефіцит розвитку кількох функцій/різні варіанти сполучень дефіциту функцій і одного з варіантів недостатнього або пошкодженого розвитку (складні порушення розвитку); діти, які мають захворювання (такі, що потребують постійного медичного нагляду, або періодичного здійснення індивідуальних медичних процедур із забезпечення життєдіяльності людини та/або контролю за її станом, зокрема із установленим електрокардіостимулятором або іншим електронним імплантатом чи пристроями; такі, що можуть бути перешкодою для проходження зовнішнього незалежного оцінювання, визначені МОН спільно з МОЗ).

2. Особливості опанування навчальної діяльності – діти, які мають порушення навчальної діяльності (дислексія, дискалькулія); діти, які мають тотальну або парціальну обдарованість (здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів одного чи кількох класів, освітніх рівнів).

3. Особливості встановлення контактів із соціальним середовищем – діти, які

мають первазивне (наскрізне) порушення розвитку (розлади аутистичного спектра).

4. Особливості розвитку внаслідок впливу соціального середовища – діти, які: потребують підтримки в навчанні, що пов'язано з проживанням на тимчасово окупованій території, або в населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, або в населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення; мають статус внутрішньо переміщених, діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту; здобувають(ли) освіту в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами корінних народів і національних меншин.

Наявність особливих потреб потребує адаптації до індивідуальних особливостей кожної конкретної дитини через безпосереднє успішне залучення її до загальноосвітнього освітнього (процедуру введення до колективу учнів з типовим розвитком, шкільного/класного простору), організації відновлення її організму (здоров'я, фізичного стану та працездатності), а також пристосування курикулуму (оцінювання потенційних можливостей дитини, визначення й здійснення необхідних змін під час використання поточного навчально-виховного змісту).

Якість підтримки дітей з особливими освітніми потребами залежить від повноти врахування труднощів, які вони відчувають, потрапляючи в загальноосвітнє середовище (Основи інклюзивної освіти в Новій українській школі).

Досвід упровадження інклюзивної освіти в інших країнах свідчить про те, що така освіта не обмежується створенням відповідних умов у закладі загальної середньої освіти (пандусів, зручних туалетів тощо). Така освіта повинна враховувати всі потреби дитини та її особливості розвитку. Відтак й форми інклюзивного навчання повинні бути різнома-

нітні: навчання з тьютором або без нього, відвідування індивідуальних занять або звичайних уроків з усім класом, зменшене навчальне навантаження або виключення деяких предметів з програми, альтернативні завдання (наприклад, дитина з вадами зору не пише, а диктує твір на диктофон), навчання в спеціальних або змішаних класах, спілкування з однолітками лише на перерві тощо.

Адже, як слушно зауважено М. Порошенко «... на перший погляд, таке різноманіття лише ускладнює наше розуміння інклюзивної освіти. Але насправді, усі вони відповідають головному завданню інклюзії – „ніхто не повинен залишитися за бортом”» (Базові цінності, 2019). Інклюзивна освіта базується на трьох основоположних принципах: припинення будь-якої дискримінації дитини; гуманність; пошук можливостей для надання освіти дитині з особливими освітніми потребами. Основоположною для інклюзивного навчання є й ідея про припинення будь-якої дискримінації дітей та забезпечення однакового позитивного ставлення до кожної дитини.

Серед базових цінностей інклюзивної освіти виділяються такі: кожна дитина – особистість; усі діти можуть навчатися; кожна дитина має унікальні здібності, особливості, інтереси; дискримінація в будь-якій формі заборонена; кожна людина має право брати участь у житті суспільства; терпимість один до одного, прийняття людей з їхніми індивідуальними відмінностями; виховання в дусі толерантності (Базові цінності, 2019).

Інклюзивний освітній процес також повинен мати принципові відмінності від традиційного, а саме:

діти з особливими освітніми потребами навчаються в загальних навчальних закладах і мають необхідну додаткову підтримку в навчанні;

основою планування освітнього процесу є особливості та потреби дитини; освітню мету визначають індивідуально для кожної дитини залежно від особливостей її розвитку;

для дитини з особливими освітніми потребами розробляють індивідуальну програму розвитку (за потреби розробляють індивідуальну навчальну програму);

критерії оцінювання адаптують до індивідуальних особливостей дитини; успішність дитини визначають на основі наявності прогресу в навчанні та розвитку;

навчальні результати не є основним критерієм успішності;

батьки беруть активну участь в освітньому процесі та мають відповідні зобов'язання (Базові цінності, 2019).

Зважаючи на сказане вище, до переваг інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами можна віднести: навчання за місцем проживання; можливість соціалізації, розвитку, професійного самовизначення; індивідуальний підхід до дитини.

Батьки дітей з особливими освітніми потребами завдяки інклюзивному навчанню мають можливість долучитися до освітнього процесу дитини й отримати підтримку у визначенні її освітньої траєкторії; краще розуміння особливостей і потреб власної дитини.

Не менш важливим, на нашу думку, для розбудови інклюзивної освіти є відповідна підготовка всіх учнів закладу загальної середньої освіти та їхніх батьків. Дітям слід розповідати про людей з особливими потребами, учити їх толерантно ставитися до індивідуальних відмінностей, співчувати, налагоджувати дружні стосунки, співпрацювати. Адже маючи досвід спілкування та взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами, решта дітей, які навчаються поряд з ними, отримують: можливість покращити власні навчальні ре-

зультати, допомагаючи іншим; формують уміння спілкуватися, співпрацювати з різними людьми; більш глибоко розуміють поняття толерантності, гуманності, співчуття (Організаційно-методичні засади, 2018).

Разом з тим наголосимо на тому, що в Україні практика впровадження інклюзивних форм освіти в систему закладів загальної середньої освіти є складною. Це пов'язано з наявністю певних бар'єрів, а саме: недостатній рівень компетентності в межах цієї проблеми педагогічного корпусу вищих педагогічних навчальних закладів; відсутність системного бачення проблеми інклюзії і шляхів її вирішення в різних освітніх структурах; пріоритети і цінності сучасної школи, незважаючи на всі реформи та вимоги сьогодення, орієнтовані на результат, а не на особистість. Соціальне партнерство як обов'язковий атрибут інклюзії, підмінений у загальній освіті конкуренцією, де цінуються тільки розумні, красиві й сильні (Садова, 2017).

На особливу увагу заслуговують слова Н. Назарової, вченого-дефектолога, яка зазначила, що «...вітчизняна освітня інтеграція впроваджується без серйозної спеціальної підготовки вчителя масової системи освіти до роботи в умовах інтеграції. Педвищі недостатньо володіють сьгодні технологіями підготовки вчителів масової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти» (Назарова).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На підставі аналізу наукових джерел зроблено висновки, що ефективно інклюзивне навчання можливе лише за умови спеціальної підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів. Метою такої підготовки повинно стати оволодіння вчителями закладів загальної середньої освіти основними методиками, засобами та прийомами навчання, які використовуються в інклюзивному середовищі.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні педагогічних умов підготовки майбутніх учителів (зокрема вчителів трудового навчання та технологій) до інклюзивного навчання учнів у закладах загальної середньої освіти в умовах сьогодення.

Література

Базові цінності та переваги інклюзивної освіти. URL: <http://osnova.com.ua/news/1354>.

Выготский Л. С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте. *Психологическая наука и образование*. 1996. Том 1. № 4. С. 5 – 18.

Данілавичюте Еляна. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 3. С. 7 – 19.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг». *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 30. С. 322.

Колупаєва А. А. Від сегрегації до інклюзії. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*. Вип. 6. Київ: Науковий світ, 2005. С. 52 – 56.

Лебединский В. В. Нарушения психического развития в детском возрасте. Москва: Издат. центр «Академия», 2003. 144 с.

Мартинчук О. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. URL: <http://www.allbest.ru>.

Назарова Н. Интегрированное (инклюзивное) образование : генезис и проблемы внедрения. URL: <http://www.mgpru.ru>.

Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Порошенко М. А. Київ, 2018. 252 с.

Основи інклюзивної освіти в Новій українській школі. Інклюзивне навчання: рівні можливості для кожного. URL: <http://zakinppo.org.ua/centri/oblasnij-resursnij-centr-z-pidtrimki-inkljuzivnoi-osviti/5030-osnovi-inkljuzivnoi-osviti-v-novij-ukrainskij-shkoli-inkljuzivne-navchannja-rivni-mozhливosti-dlja-kozhnogo>.

Садова Ірина. Особливості підготовки майбутнього вчителя до навчання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти. URL: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/11/014-45.pdf>.

References

Bazovi tsinnosti ta perevahy inkliuzyvnoi osvity [Basic values and benefits of inclusive education]. Retrieved from <http://osnova.com.ua/news/1354> [in Ukrainian].

Vigotskij, L. S. (1996). Problema obucheniya i umstvennogo razvitiya v shkolnom vozraste [The problem of learning and mental development in school age]. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovaniye – Psychological Science and Education*, 1 (4), 5 – 18 [in Russian].

Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro osvitu» shchodo osoblyvosti dostupnosa osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy do osvitnikh posluh» [The Law of Ukraine «On Amendments to the Law of Ukraine» on education «on the peculiarities of access of persons with special educational needs to educational services»]. (2017). Kyiv [in Ukrainian].

Danilavichutie, Eliana (2018). Dity z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v inkliuzyvnomu seredovyshchi [Children with special educational needs in an inclusive environment]. *Osoblyva dytna: navchannia i vykhovannia – Special child: education and upbringing*, 3, 7 – 19 [in Ukrainian].

Sadova, Iryna (2017). Osoblyvosti pidhotovky maibutnoho vchytelia do navchannia ditei z osoblyvymy potrebamy v umovakh in-

kluzyvnoi osvity [Peculiarities of preparing the future teacher for teaching children with special needs in inclusive education]. Retrieved from <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/11/014-45.pdf> [in Ukrainian].

Kolupaieva, A. A. (2005). Vid sehrehatsii do inkliuzii [From segregation to inclusion]. *Dydaktychni ta sotsialno-psykholohichni aspekty korektsiinoi roboty u spetsialnii shkoli – Didactic and socio-psychological aspects of correctional work in a special school* (Vols. 6), (pp. 52 – 56). Kyiv: Naukovyi svit [in Ukrainian].

Lebedinskij, V. V. (2003). Naruszeniya psicheskogo razvitiya v detskom vozraste [Mental developmental disorders in childhood]. Moscow [in Russian].

Martynchuk, O. Pidhotovka maibutnikh pedahohiv do profesiinoi diialnosti v umovakh inkliuzyvnoi osvity [Preparing future teachers for professional work in inclusive education]. Retrieved from <http://www.allbest.ru> [in Ukrainian].

Nazarova, N. Integrirovannoe (inklyuzivnoe) obrazovanie: genezis s problemy vnedreniya [Integrated education: genesis and problems of implementation]. Retrieved from <http://www.mgpu.ru> [in Russian].

Poroshenko, M. A. (Ed.). (2018). Orhanizatsiino-metodychni zasady diialnosti inkliuzyvno-resursnykh tsentriv [Organizational and methodological foundations of the activity of inclusive-resource centers]. Kyiv [in Ukrainian].

Osnovy inkliuzyvnoi osvity v Novii ukrainskii shkoli. Inkliuzyvne navchannia rivni mozhlyvosti dlia kozhnogo [Fundamentals of inclusive education at the New Ukrainian School. Inclusive Learning: Equal Opportunities for Everyone]. Retrieved from <http://zakinppo.org.ua/centri/oblasnij-resursnij-centr-z-pidtrimki-inkljuzivnoi-osviti/5030-osnovi-inkljuzivnoi-osviti-v-novij-ukrainskij-shkoli-inkljuzivne-navchannja-rivni-mozhливosti-dlja-kozhnogo> [in Ukrainian].

Хренова В. В. Інклюзивна освіта в умовах нової української школи: проблеми та перспективи

У статті охарактеризовано інклюзивну освіту, висвітлено негативні сторони старої системи навчання дітей з особливими освітніми потребами та передумови впровадження інклюзії в освітній процес закладів загальної середньої освіти нашої країни.

Запропоновано визначення інклюзивного навчання (освіти) як системи освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їхню соціалізацію та інтеграцію в суспільство. Висвітлено роль та місце інклюзії в Новій українській школі, основні концептуальні положення. З'ясовано, що розуміння ж потреб дитини спирається на аналіз основних сфер розвитку дитячого організму. Подано класифікацію відхилень розвитку дитини за В. Лебединським.

Розкрито сутність поняття «особа з особливими освітніми потребами». Визначено категорії дітей з особливими освітніми потребами відповідно до таких класифікаційних ознак, як: особливості психофізичного розвитку, особливості опанування навчальної діяльності, особливості встановлення контактів із соціальним середовищем та особливості розвитку внаслідок впливу соціального середовища. Перераховано принципів відмінності інклюзивного освітнього процесу від традиційного. На підставі аналізу наукових джерел зроблено висновки, що ефективне інклюзивне навчання можливе лише за умови спеціальної підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів.

Ключові слова: інклюзивна освіта, особливі освітні потреби, нова українська школа, дизонтогенез, класифікація відхилень розвитку дитини, інклюзивне середовище, підготовка учителів.

Хренова В. В. Инклюзивное образование в условиях новой украинской школы: проблемы и перспективы

В статье охарактеризовано инклюзивное образование, освещены отрицательные стороны старой системы обучения детей с особыми образовательными потребностями и предпосылки внедрения инклюзии в образовательный процесс учреждений общего среднего образования нашей страны.

Дано определение инклюзивного обучения (образования) как системы образовательных услуг, которая обеспечивает реализацию права на образование лиц с особыми образовательными потребностями, а также их социализацию и интеграцию в общество. Освещены роль и место инклюзии в Новой украинской школе, основные концептуальные положения. Выяснено, что понимание потребностей ребенка опирается на анализ основных сфер развития детского организма. Представлена классификация отклонений развития ребенка по В. Лебединскому.

Определена сущность понятия «лицо с особыми образовательными потребностями». Определены категории детей с особыми образовательными потребностями в соответствии с такими классификационными признаками, как: особенности психофизического развития, особенности освоения учебной деятельности, особенности установления контактов с социальной средой и особенности развития вследствие влияния социальной среды. Перечислены принципиальные различия инклюзивного образовательного процесса от традиционного. На основании анализа научных источников сделаны выводы, что эффективное инклюзивное обучение возможно лишь при условии специальной подготовки и переподготовки педагогических кадров.

Ключевые слова: инклюзивное образование, особые образовательные потребности, новая украинская школа, дизонтогенез, классификация отклонений развития ребенка, инклюзивная среда, подготовка учителей.

Khrenova V. V. Inclusive Education at the New Ukrainian School: Problems and Perspectives

The article describes inclusive education. The negative aspects of the outdated system of teaching children with special educational needs and the prerequisites for introducing inclusion into the educational process of Ukrainian general secondary education institutions have been highlighted. Inclusive education has been defined as a system of educational services that provides the realization of the right for education for people with special educational needs, as well as their socialization and integration into the society. The role and place of inclusion at the New Ukrainian School and its main conceptual background have been highlighted. It has been found out that understanding the needs of a child is based on the analysis of the main areas of development of a child's body.

The classification of a child's developmental disorders according to V. Lebedynsky has been considered. The concept of

«a person with special educational needs» has been defined as a person who needs additional permanent or temporary support in the educational process in order to ensure the right for education, promote personal development, improve health and quality of life and increase the level of participation in the community life. The categories of children with special educational needs have been defined according to such classification criteria as: peculiarities of psychophysical development, peculiarities of performing educational activities, peculiarities of establishing contacts with the social environment and peculiarities of development under the influence of the social environment.

The major differences between the inclusive educational process and the traditional one have been listed. The analysis of the scientific sources has given a reason to conclude that efficient inclusive education is possible only in case of special professional training and re-training of teaching staff. For general secondary education teachers the purpose of such training is to master basic teaching methods, approaches and techniques used in an inclusive environment.

Key words: inclusive education, special educational needs, the New Ukrainian School, dysontogenesis, classification of a child's developmental disorders, an inclusive environment, teacher training.